

Franjevački samostan u Krku krio umjetnine stare pet stoljeća

Mirjana GRCE Snimio Silvano JEŽINA

U samostanu franjevača trećoredaca u Krku javnost će u ne-dalekoj budućnosti moći vidjeti nekoliko izvanrednih likovnih djela venecijanske renesanse, kao i više djela iz kasnijih razdoblja povijesti umjetnosti koje ovaj samostan stoljećima baštini i čuva. Prije svega, riječ je o umjetničkim djelima – slici Bogorodice s Djetetom Vittorea Carpaccia, drvenom triptihu Bogorodice s Djetetom, sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Jakovom, kipara Paola Campse te pali glavnog oltara s motivom Svetog razgovora, slikara Bernardina Licinija.

Istraživački i konzervatorski radovi u crkvi i samostanu franjevača trećoredaca u Krku – koje su stručnjaci riječkog Konzervatorskog odjela sustavno proveli u proteklom desetljeću – na svjetlo dana iznijeli su da je taj sakralni sklop jedna od umjetničkih riznica na našem prostoru. Stručnjaci su otkrili da ovi fratri u svom drevnom samostanu i crkvi stoljećima čuvaju, za ne-

ke i ne znajući, izvanredno vrijedne umjetnine za koje Gordana Sobota Matejčić, pročelnica riječkog Konzervatorskog odjela, poručuje da svaka od njih pojedinačno spada u sam vrh kulturne baštine te se nalazi na listi kulturnih dobara od nacionalnog značaja. Kaže da se radi o venecijanskim umjetninama iz prve polovice 16. stoljeća, a da je na našem području vrlo malo interijera kao što je ovaj samostan – s takvom koncentracijom umjetnina iz 16. st.

Uz gvardijane, nekadašnjeg i sadašnjeg, fra Vladu Rožića i fra Antu Badurinu, naš vodič kroz tu baštinu bila je Sobota Matejčić, već cijelo desetljeće kao povjesničarka umjetnosti i konzervatorica angažirana i u ovom samostanu.

– Suradnjom Ministarstva kulture i franjevača samostan je obnovljen prije 20-ak godina, a mi smo to nastavili počev od 2005., kada smo izradili Inventar pokretnih kulturnih dobara. Paralelno je intenzivno tekla obnova crkve te restauracija umjetnina. Sada još jedino preostaje urediti sakristiju u kojoj će biti smješte-

na riznica, i u njoj izložiti neka od najvrednijih umjetničkih djela koja smo ovdje pronašli – sliku Vittorea Carpaccia i drveni triptih Bogorodice s Djetetom i svecima. Uz to, u tijeku su, i još će oko dvije godine trajati restauratorski radovi na pali glavnog oltara, u radionici Hrvatskog restauratorskog zavoda, Restauratorski odjel u Rijeci, pod vodstvom restauratorice mr. umj. Ane Rušin Bulić. Time će za godinu-dvije sav naš posao ovdje biti završen, kaže Sobota Matejčić.

Iznenadenje u potkrovlju

Objašnjava da izrađivanje Inventara pokretnih kulturnih dobara znači s metrom i fotoaparatom izmjeriti, snimiti i dokumentirati sve pokretne umjetnine, počevši od crkve do samostanskog potkrovlja. Isto tako kaže da su franjevci konzervatore i restauratore u svoj životni i radni prostor primili kao u obitelj i pomogli da ovaj važan posao obave na najbolji način.

– Utvrdili smo i opisali stanje svakog predmeta, jer tako dobivamo cjelovit dokument koji bilježi stanje umjet-

” Dogodilo se da smo zajedno s vlasnicima umjetnina pronašli blago za koje ni oni koji ovdje žive, a ni mi iz literature, nismo znali da postoji. Kad u samostanskoj svakodnevnici nadete umjetnine stare pet stoljeća koje spadaju u sam vrh venecijanske rezbarene skulpture ili slikarstva, onda su to lijepa velika iznenađenja

Gordana Sobota Matejčić

Krovište samostanske crkve dovedeno je u izvorno stanje

1531. Bernardino Licinio naslikao je Bogorodicu s Djetetom na krilu, jednu od najvećih slika na drvu u Hrvatskoj

MALI VATIKAN U SRCU KRKA ■ SAMOSTAN FRANJEVACA TREĆOREDACA U KRKU BAŠTINIK IZUZETNIH UMJETNINA

Franjevci stoljećima čuvali blago za koje nisu ni znali

Otkriveno je nekoliko izvanrednih likovnih djela venecijanske renesanse te više djela iz kasnijih razdoblja. Najznačajniji su slika Bogorodice s Djetetom Vittorea Carpaccia, drveni triptih Bogorodice s Djetetom, sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Jakovom kipara Paola Campse te pala glavnog oltara s motivom Svetog razgovora, slikara Bernardina Licinija

Fra Vlado Rošić, fra Ante Badurina i Gordana Sobota Matejčić s restauriranom slikom renesansnog slikara Vittoria Carpaccia

nine u prostoru i vremenu, kako bi se tijekom desetljeća moglo pratiti što se s njom događa i po potrebi poduzimati zaštitne radove. Dogodilo se da smo zajedno s vlasnicima umjetnina pronašli blago za koje ni oni koji ovdje žive, a ni mi iz literature, nismo znali da postoji. Doista, neobjavljeno posve nepoznato umjetničko blago. Kad u samostanskoj svakodnevnici nadete umjetnine stare pet stoljeća koje spadaju u sam vrh venecijanske rezbarene skulpture ili slikarstva, onda su to lijepa velika iznenađenja, objašnjava Sobota Matejčić.

Jedno od tih velikih iznenađenja je drvena skulptura Bogorodice s Djetetom i svecima, koju su konzervatori otkrili u potkrovlju samostana, toliko crvotočnu da je bila lagana poput spužve, a za koju se nije znao da postoji. Bogorodica je izvorno držala malog Isusa što se vidi po tragu Djetetovog stopala na tkanini u majčinom krilu, a sudeći po pravilnom rezu, postoji mogućnost da je kip Isusa sekundarno poslužio kao dio kompozicije nekih jaslca. Sobota Matejčić kaže da je riječ o venecijanskoj umjetnini iz četvrtog desetljeća 16. st., autora Paola Campse. Kip Bogorodice je već restauriran, dok se na kipovima svetaca još uvijek radi.

Propovjedaonica je sva u figuralnim intarzijama

Za povjesničare umjetnosti jednako veliko iznenađenje bilo je otkriće Carpacciove slike Bogorodice s Djetetom.

Tri bisera

– Zanimljiva je priča kako je počela naša suradnja s ovim samostanom. Za Carpacciovu sliku nismo znali da postoji. Slučajni pronalazak 2004. godine, stare fotografije u fototeци Konzervatorskog odjela u Rijeci i telefonski razgovor s tada novim gvardijanom, fra Vladom Rošićem, rezultirali su velikim iznenađenjem – da je takva iznimna umjetnina preživjela sva burna događanja na ovim prostorima, a

Viša konzervatorica-restauratorica Ana Rušin-Bulić radi na slici »Sacra conversazione« autora Bernardina Licina

zahvaljujući brizi franjevac. Vittorea Carpaccia još imamo samo u Zadru – čuveni poliptih, i u Strossmayerovoj galeriji u Zagrebu. Slika je k nama stigla kao umjetnina iz druge ruke. Riječ je o središnjem polju gornjeg reda većeg poliptiha, naslikanog za jednu od talijanskih crkvi. U 19. stoljeću slike su razdvojene i svaka zasebno prodane na tržištu antikviteta. Bogorodica je u tom času dopremljena na Lošinj, najvjerojatnije sa Zbirkom Gaspara Cragliete, a potom početkom 20. stoljeća u Krk, upućuje Sobota Matejčić.

NEIMAŠTINA I SKROMNOST SAČUVALI UMJETNINE

– Naši kvamerski otoci su riznica umjetnina. Povijesno gledano ovo je bio prostor jakih biskupija, Osorske, Rapske i Krčke, s veoma dugim kontinuitetom, s razvijenim komunama, dobro organiziranim bratovštinama i moćnim donatorima, primjerice poput Frankopana na Krku. A gdje su komune bile jake, gdje su cvali trgovina i obrti, prirodno je da je novaca bilo više, a svjetonazor tih ljudi, njihova duhovnost, ulagala ih je u bezvremensku umjetnost i ljepotu. Prirodan je utjecaj Venecije. Venecija je u to vrijeme bila svjetski centar proizvodnje i prodaje luksuza, a s naših otoka brodom doći do Venecije relativno je jednostavno i brzo.

S druge strane, zanimljivo je kako su te umjetnine opstale i sačuvale se tijekom pet stoljeća, do danas. Vjerojatno je zaslužna skromnost te neimaština kasnijih stoljeća, jer nije bilo novaca za preuređivanje crkava i čuvalo se sve ovo staro. I dok su bogatije sredine, u barokno doba, odbacile renesansne umjetnine, zamijenile ih skupocjenim mramorom, mi smo svoje sačuvali. Otok Krk obiluje drvenom skulpturom 15., 16. i 17. stoljeća. Sretni smo što na Kvarneru imamo umjetnina kakvih ni u Veneciji više nema, izdvaja Sobota Matejčić.

“ Ovaj je samostan jedan od dragulja na sjevernojadranskim otocima i jedan od dragulja povijesti umjetnosti u Hrvatskoj

Gordana Sobota Matejčić

ODLIČNA SURADNJA

Fra Vlado Rošić i fra Ante Badurina zadovoljni su svime u samostanu napravljenim, kao i suradnjom s riječkim konzervatorima – zahvaljuju na njihovom trudu, razumijevanju i inicijativama.

– Mi smo htjeli obnoviti crkvu i učinjena je kompletna građevinska sanacija, ali nismo ni znali čega smo sve posjednici, kojih umjetničkih vrijednosti. Gđa. Sobota Matejčić i gosp. Damir Sabalić sve su to obradili, a dosta toga su našli i na tavanu. Preznačajno je koliko su nam konzervatori pomogli, uz našu Provinciju; sredstvima Ministarstva kulture obnovljena je crkva, obnovljeni su oltari, vitraji, oltarne slike. Od 2009. traje obnova pale glavnog oltara koja se izvodi u okviru redovnog programa riječke radionice Hrvatskog restauratorskog zavoda, restaurirana je freska u sakristiji, uređena je i biblioteka, restaurirana najstarija građa iz 17. i 18. stoljeća. Suradnja je odlična i mora biti jer visok postotak naše kulturne baštine je sakralna baština, poručuju.

Jedno od velikih iznenađenja bila je i drvena skulptura Bogorodice s Djetetom i svecima

I o pali glavnog oltara s motivom Svetog razgovora kaže da je vrijedna slika iz Venecije, da ju je za glavni oltar franjevačke crkve u Krku naručio i vlastitim sredstvima platio, što se može čitati iz sačuvanog natpisa, fra Petar Krašović.

– Slika prikazuje Bogorodicu s Djetetom na krilu, kako sjedi visoko na tronu i promatra grupu franjevačkih svetaca koji stoje s obje strane. Može biti da je jedan od prikazanih franjevac, onaj s lijeva, s otvorenim pogledom prema promatraču, upravo donator fra Petar Krašović. Ta je slika jedna od najvećih slika na drvu u Hrvatskoj – visoka 2,80 metra i široka 1,90 m. Naslikana je 1531. godine, a autor je Bernardino Licinio. Nakon restauracije, vratit ćemo ju na mjesto gdje je stoljećima bila, na glavni oltar. Dakle, ovdje imamo umjetninu koja pet stoljeća stoji na istom mjestu, što je samo po sebi vrijedno. Dok je Europa tijekom povijesti gubila takve interijere i te su slike danas po muzejima, izvučene iz svog konteksta, mi ovdje na jednom mjestu imamo sačuvane tri vrijedne umjetnine. Takvih je primjera malo. Čak su i venecijanske crkve ostale bez umjetnina iz 15. i 16. stoljeća jer su ih u 17. i 18. stoljeću zamijenili umjetninama toga vremena, tumači naša sugovornica.

Ovaj Samostan sv. Franje u Krku prvotno je bio samostan franjevac konventualaca, a franjevcima trećoredaca predan je 1783. godine. Samostanska crkva, također jedeaonicu Sobota Matejčić kaže da je vjerojatno jedina takva u Hrvatskoj sačuvana. Sva je u figuralnim intarzijama, s motivima sv. Franje i stožernih kršćanskih kreposti – vjere, nade i ljubavi.

– Datiramo ju u početak 17. stoljeća, a dopremljena je vjerojatno iz Venecije. U to vrijeme su u samostanu bili konventualci. Kao i ostale naše naručitelje s Krka, putevi su ih vodili u Veneciju – tamo su se umjetnine naručivale. Crkva posjeduje i jednako vrijedne umjetnine 18. stoljeća, oltare, slike te liturgijsko posude. A pod crkve, kao u mnogim starijim crkvama, prekrivaju grobne ploče mnogih uglednika različitih razdoblja, kažu naši vodiči.

U sakristiji – riznica

U sakristiji koja će u budućnosti biti i u funkciji riznice, nalazi se restaurirana freska koja prikazuje Bogorodicu sa svecima. Renesansa je u tu fresku iz 13. stoljeća ugradila umivaonik tako da je

od nje ostao samo mali dio, a kao mladi novak fresku je otkrio današnji gvardijan fra Ante Badurina kad je s kolegama čistio zidove sakristije.

Kada u sakristiji bude otvorena riznica, ovaj samostan će biti jedno od više mjesta na otoku Krku koja čuvaju izvanredne umjetnine. Naši vodiči nabrajaju: tu je franjevački Košljun, Samostan benediktinski u Krku, Sv. Kvirin, katedrala. Sobota Matejčić poručuje da je ovaj samostan jedan od dragulja na sjevernojadranskim otocima i jedan od dragulja povijesti umjetnosti u Hrvatskoj. Trg u Krku na kojem se on nalazi naziva svojevrsnom akropolom, a naši franjevački domaćini kažu da je ovo mjesto u povijesti nazivano i Mali Vatikan.

– Nasuprot ovom samostanu utemeljenom kao samostan konventualaca u 13. stoljeću, kao u mnogim starijim samostanima, vjerojatno još stariji. Na mjestu današnje sportske dvorane bio je samostan klarisa, a ispod njih i ženski benediktinski samostan. Ovdje je riznica: četiri jaka samostana, svi kompletno uređeni, svi opremljeni umjetninama koje su tijekom stoljeća kupovali ponajviše građani, otočani, bilo kao članovi bratovština, bilo kao privatni donatori, tumači Sobota Matejčić.